

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

БРОЙ 7 (372), година XXV

9 октомври 2007 година

ГОРДИЕВИЯТ ВЪЗЕЛ НА ЧЛЕН ПЪРВИ

РАБОТНО СЪВЕЩАНИЕ

**„ЯДРЕНА ФИЗИКА
И ОБЩЕСТВО“**

НА СТР. 2

КАНДИДАТСТУДЕНТСКИ

**БИСЕРИ ПО
ГЕОГРАФИЯ**

НА СТР. 15

Тържествено бе открита новата учебна година

НА СТР. 5

ГЕНЕТИЧНО МОДИФИЦИРАНИТЕ ОРГАНИЗМИ – ЗА ИЛИ ПРОТИВ?

В Броя гетете още:

- ЗАКОНЪТ НА МЪРФИ
- УРОЦИ НА ИСТОРИЯТА:
ЧУЖДАТА ПОМОЩ
- КАНДИДАТСТУДЕНТСКА
КАМПАНИЯ 2007
- ЛИТЕРАТУРНИ ХОРИЗОНТИ
- НАД 1500 РУСИСТИ УЧАСТВАХА
В XI КОНГРЕС НА МАПРЯЛ
- АИЕСЕК ПРЕДЛАГА
ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
НА СТУДЕНТИТЕ
- ЗАДАЧИ. ГЛAVOБЛЪСКАНИЦИ

РАБОТНО СЪВЕЩАНИЕ

„ЯДРЕНА ФИЗИКА И ОБЩЕСТВО“

Доц. д-р Христо ХРИСТОВ

Ръководител на катедра „Атомна физика“

От 11 до 13 септември Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ беше домакин на организираното от Университета и Обединения институт за ядрени изследвания (ОИЯИ), гр. Дубна, Русия, работно съвещание „Ядрена физика и общество“. В него взеха участие учени от Физическия факултет на ПУ, от няколко лаборатории на ОИЯИ и от Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика (ИЯИЯЕ) към БАН, София. Съвещанието беше активно подкрепено от Агенцията за ядрено регулиране и Университетска фондация – Пловдив и премина под патронажа на Ректора на Университета проф. д-р Иван Куцаров.

При откриването на съвещанието в Заседателната зала заместник-ректорът доц. д-р Запрян Козлуджов приветства от името на университетското ръководство участниците и подчерта ролята на ОИЯИ в развитието на научния потенциал на Физическия факултет. Сред участниците на съвещанието от руска страна се открояваха академик Юрий Оганесян, дългогодишен директор, а сега научен ръководител на Лабораторията за ядрени реакции (ЛЯР) в ОИЯИ, идеолог на синтеза и търсенето на свръхтежки елементи; проф. Цветан Вълов, дълги години заместник-директор на ОИЯИ; проф. Александър Белушкин, директор на Лабораторията по неутронна физика (ЛНФ); ст.н.с. Марина Фронгасиева и ст.н.с. Юрий Гледенов също от ЛНФ, с които вече няколко десетилетия ползотворно си сътрудничат колегите от катедра „Атомна физика“. Гости на съвещанието бяха доц. д-р Лъчезар Костов, заместник-председател на Агенцията за ядрено регулиране, и изтъкнати учени от ИЯИЯЕ, БАН - проф. Наталия Янева и ст.н.с. Румяна Калпакчиева, която от много години работи в ЛЯР, ОИЯИ.

Проф. Никола Балабанов – доайенът на пловдивската физика, изнесе първия доклад, темата на който беше „Научното сътрудничество

Работен момент от откриването на форума. Отляво надясно: проф. А. Белушкин, доц. А. Маринов, акад. Ю. Оганесян, доц. З. Козлуджов

между Дубна и Пловдив и неговата роля във взаимодействието на науката с обществото“. Основният акцент в доклада беше поставен върху ролята на досегашното й съхраняване и в бъдеще като единна „ядрена система“ на сътрудничеството между ОИЯИ и ПУ за израстване на висококвалифицирани кадри в областта не само на ядрената физика, но и в други природни науки – химия, биология, математика, и за диалога между науката и обществото. Последваха го проф. А. Белушкин – „Съвременни тенденции в развитието на неутронни детектори за изследване на кондензирани среди“; ст.н.с. М. Фронгасиева – „Радиоаналитични изследвания в ЛНФ, ОИЯИ, в науките за живота (Life Sciences)“.

„Гвоздеят“ на първия ден от работата на съвещанието беше докладът на академик Ю. Оганесян на тема „Търсене на свръхтежки елементи в природата“. С подкупващо популярно изложение и физическа логика докладчикът показа пътя към експерименталното откриване на „Острова на стабилността“ – мечтания остров от стабилни свръхтежки елементи върху картата на изотопите на химичните елементи, които е възможно да

лов, Доктор хонорис кауза на ПУ – „Неутриното и радиоактивното разпадане“, засягащ един от фундаменталните въпроси не само на съвременната физика, но и на цялото мироздание, за ролята на неутриното в разкриване на тайните в еволюцията и бъдещето на Вселената. Бяха посочени най-съвременните експериментални установки, провеждащи изследвания в това направление, и необходимостта от високоподготвени млади специалисти за работа на тях.

След докладите се състоя дискусия, ръководена от доц. Александър Маринов, декан на Физическия факултет, в която бяха обсъдени възможностите за по-ефективно сътрудничество между ПУ и ОИЯИ – привличане на млади сътрудници в работните колективи, създаване на мотивация и интереси у младите хора да изучават физика, подобряване на езиковата им подготовка. Бяха направени интересни предложения за активизиране на досегашното сътрудничество чрез нови форми на контакти, като летни школи по ядрена физика в ОИЯИ с участие на български студенти от Физическия факултет, гостуване на преподаватели от ОИЯИ във Физическия факултет, участие в съвместни международни проекти.

Интерес към съвещанието проявиха не само физици, а и специалисти и преподаватели от други специалности – химици, биолози, биотехнологи от Аграрния университет и Университета по хранителни технологии. На базата на чуто и в разговори пред изложените постери се раждаха нови запознанства, нови идеи, планове за съвместни работи по международни проекти.

Организаторите на съвещанието от Физическия факултет в лицето на декана

притежават нови и необичайни свойства.

През втория ден от работата на съвещанието с доклади участваха ст.н.с. Ю. Гледенов – „Изследване на реакции (п,р) и (п,б) с бързи неутрони при леки ядра“; проф. Н. Янева – „Неутронни данни за перспективни реакторни технологии“; ст.н.с. Р. Калпакчиева – „Някои нови експериментални данни за леки ядра“, и доц. Христо Христов – „Използване на ядренофизични методи за елементен анализ на образци от околната среда“, в който бяха разглеждани досегашните и набелязани бъдещи изследвания, касаещи екологичното състояние на околната среда и здравето на хората.

Особен интерес предизвика докладът на проф. Цв. Въ-

ТЪРЖЕСТВЕНО ОТКРИВАНЕ НА НОВАТА УЧЕБНА ГОДИНА

За 47-и път Пловдивският университет посрещна своите студенти. Тържественото събрание по случай откриването на новата учебна година се състоя на 30 септември в Концертна зала, която този път се ока- за тясна, за да побере първокурсниците и многобройни- те гости.

Сред официалните лица на тържеството бяха негово високопреосвещенство пловдивският митрополит Николай, заместник-министърът на образованието и науката Екатерина Виткова, заместник-областният управител Николай Хаджиев, народните представители Захари Георгиев, Пламен Славов и Атанаска Тенева, ректори на висши училища, декани на факултети.

Събранието откри заместник-ректорът доц. д-р Зап-рян Козлуджов, който пред-стави думата за академич-но слово на ректора на Плов-дивския университет проф. дфн Иван Куцаров. В словото си ректорът отбеляза нараст-ващия интерес както на кан-дидат-студентите, така и на образователни институции от Европа и света. Пловдивски-

Церемонията по предаване символите на Университета

ят университет продължава да е второто по големина в страната и най-голямото в Южна България висше учи-лище, в което понастоящем се обучават около 14000 сту-денти по 55 бакалавърски специалности и около 90 ма-гистърски програми. Трайно нараства и обемът на студен-тската и преподавателската

мобилност по различните евро-пейски програми, разширя-ва се броят на лекторатите в чужбина, които се покриват от наши преподаватели.

Пловдивският митропо-

и се надяват през следващата година да направят първата копка. С приветствени думи към първокурсниците се обърна и заместник-управи-телят на Пловдивска област г-н Николай Хаджиев, доц. Козлуджов прочете поздравителен адрес от министъ-ра на транспорта Петър Му-тафчиев. Заместник-ми-нистър Екатерина Виткова призова настоящите и бъ-дещите студенти на ПУ да обръщат сериозно внимание и на научната дейност, като неотменна част на универси-тетското образование, което от своя страна ще бъде залог за дипломираните се да наме-рят място при реализацията на обществено значими про-екти за страната ни.

Първокурсниците полу-чиха от колегите си абсолвен-ти символите на Пловдивски-я университет – знамето, ключа и книгата. Тържество-то приключи с изпълнение на студенти от втори курс, специалност “Музика”.

“Пловдивски университет”

Ягрена физика...

ОТ СТР. 2

доц. Александър Маринов и доц. Савка Маринова създадоха всички условия за пълноценното протичане на мероприятиято. Съпътстващата програма, хубавото и топло време също допринесоха за високата оценка на работата на съвещанието. Приятните вечери по пловдивските хълмове, разходките до паметника на Альоша и из Стария град с екскурзата доц. Агоп Сренц, посещението на Бачковския манастир вероятно ще останат завинаги в сърцата на гостите и ще ги карат да си спомнят за Пловдив и ПУ с най-добри чувства.

Положителната равностметка от проведението съвещание ни дава основание да отчетем благотворното действие на подобни мероприятия върху развитието на научните изследвания и тяхното влия-ние върху обществото.

Кандидатстудентска кампания 2007

През изминалата кандидатстудентска кампания към Пловдивския университет по традиция имаше сериозен интерес. Общият брой на кандидатите достигна 9381. На най-големите изпити са се явили съответно: български език – 5271, говорни и комуникативни способности – 2695, математика – 1350, история – 1280, английски език – 854.

Най-много пълни отличници има на изпита по биология – 18, а отличните оценки са 49. Най-голям е броят на отличните оценки на изпита по български – 326 (10 пълни шестисти), история – 116 отличници (6 пълни шестисти). Най-много двойки има на изпита по български – 1052, история – 444, математика – 166, анулирана е една работа.

От най-много кандидат-студенти са посочени следните специалности редовно обучение: маркетинг – 5824, стопанско управление – 5503, макроикономика – 5252. При задочното обучение поддредането е същото, само първите две специалности си разменят местата. Най-предпочитаните като първа специалност редовно обучение са: маркетинг – 1455, стопанско управление – 769, право – 696, психология – 677, информатика – 517. Задочно обучение: маркетинг – 564, стопанско управление – 359, макроикономика – 242.

През тази година са приети 2113 студенти редовно обучение и 595 студенти задочно обучение.

“Пловдивски университет”

ГЕНЕТИЧНО МОДИФИЦИРАНИТЕ

Гл. ас. *Евелина ДАСКАЛОВА*

Напоследък европейските и нашите природозащитни и обществени организации активно протестираат срещу масовото и често неконтролируемо навлизане на пазара и в селското стопанство на генетично модифицираните организми (ГМО) и произведенията от такива организми храни и други

Какво представляват ГМО?

Терминът генетично модифицирани организми (ГМО) или генетично модифицирани храни (ГМХ) често се използва за селскостопански култури за консумация от хора или животни, или за технически цели, създадени след човешка намеса в техния генетичен материал (най-често въвеждане на гени от други организми чрез най-новите молекулярни технологии). Въвеждането на новите гени има за цел подобряването на желани свойства като устойчивост към хербициди или подобрени хранителни качества.

Гени могат да се прехвърлят не само между растения, но и между растения и други организми. Най-известен е примерът с един белтък, произвеждан от вид бактерии (*Bacillus thuringiensis*) и наречен B.t. токсин, понеже е силно отровен за ларвите на някои насекоми, като колорадския бръмбар. Генът за този белтък се въвежда в растения (картофи, царевица и др.) като се насочва към листата, които стават токсични за ларвите на вредителите.

Най-големият производител на ГМО и ГМХ са САЩ, които произвеждат над 68% от тези продукти в световен мащаб. Следват Аржентина, Канада и Китай съответно с 32, 7 и 1%. Макар и не така масово, ГМО се отглеждат и в над 20 други страни, включително и у нас.

Най-често обекти на генетично модифициране са соята, царевицата, памукът, картофите, рапицата и др. На практика във всички растителни масла, зърнени закуски и соеви продукти, произведе-

ни в САЩ (дори и официално не съдържащи ГМО), се откриват следи от ГМ съставки.

Какви са някои от предимствата на ГМХ?

● **Устойчивост към вредители и болести.** Обикновено фермерите използват големи количества химически пестициди всяка година. Това може да доведе до опасни последици за здравето и отравяне на почвата и водите. Отглеждането на ГМ култури може да помогне за ограничаване разпространението на химическите пестициди.

● **Толерантност към хербициди.** За някои култури е по-лесно и по-изгодно премахването на плевелите с помощта на хербициди. Проблемът обаче е, че хербицидите могат да засегнат и самите културни растения, а също и околната среда. ГМ културни растения, устойчиви към даден мощен хербицид, могат да предотвратят замърсяването на околната среда чрез намаляването на необходимите количества хербицид. Например фирмата Monsanto е създавала сорт соя, генетично модифицирана така, че да е устойчива на произвеждания от тях хербицид Roundup.

● **Устойчивост на заболявания.** Много вируси, гъби и бактерии причиняват болести по растенията. Стремещт е да се създадат ГМ растения, устойчиви на заболявания.

● **Студоустойчивост.** Някои чувствителни земеделски култури могат да бъдат поражени от неочаквани застудявания. Генът за т.нар. антифризен белтък от един вид риба, която живее в студените антарктически води е въведен в тютюн, картофи и ягоди. Модифицираните растения са способни да понесат ниски

температури, които нормално убиват немодифицираните растения.

● Сухоустойчивост и устойчивост към солена среда. Нарастващата човешка популация в световен мащаб и все по-вече застроени площи принуждава фермерите да отглеждат растения на места, които преди са били смятани за неподходящи за селскостопанска дейност. Създаването на модифицирани растения, които могат да понесат дълги периоди на суша или високо съдържание на соли в почвата и водата, ще помогне да бъдат използвани пустинни и други непривични за земеделието места.

температури, които нормално убиват немодифицираните растения.

● **Ценни хранителни съставки.** Някои култури, традиционно отглеждани в развиващите се страни, са бедни на основни хранителни вещества. Това може да се подобри с отглеждане на ГМО с въведени гени за полезни вещества. Например шведски учени са създали специален ГМ сорт “златен” ориз, обогатен с витамин А, както и ориз, обогатен с желязо.

● **Лекарства и ваксини.** Те често са доста скъпи за развиващите се страни поради трудности в транспорта и съхранението. Едно от решенията е да се създадат ГМО (домати, картофи и др.) с определени свойства на “хранителни ваксини” (edible vaccines). В България екип на Пловдивския университет работи заедно с канадски учени по проект за ГМ картофи, съдържащи белтък от обвивката на вируса на хепатит В. Храненето с таква картофи събужда антитела срещу този вирус, т.е. те се явяват “хранителна ваксина”.

● **Очистване на околната среда.** Създадени са ГМ рас-

тения (тополи), които имат свойството да пречистват почвата от тежки метали.

Отглеждането и разпространението на ГМО обаче крие доста рискове. Някои от тях могат да са “обратната страна” на това, което се смята за техни полезни свойства.

Какви са някои от опасностите, свързани с ГМО?

Според много учени и природозащитни организации опасностите от ГМО биха могли дори да са по-големи от освобождаването на радиоактивни и токсични материали в околната среда. За разлика от продуктите на ядреното и химическо замърсяване, ГМО могат да се репродуцират. Веднъж освободени в околната среда, те могат да се размножават, разпространяват, мутират и да предават генетичен материал на други организми, сродни или не. Поради високата си конкурентоспособност, веднъж освободени, те много трудно могат да бъдат изместени.

Теоретични неясноти

Макар и много напреднало като технология, генното инженерство се основава на остарялата концепция “един ген – един признак” в генетиката и молекулярната биология. В тези науки става все по-ясно, че гените в организма работят в синхрон, а техните продукти си взаимодействат по много, различни и все още в голяма степен неизвестни начини, и въвеждането на чужд ген може да доведе до разбалансиране на системата и до не съвсем предсказуеми последици. Наистина, в природата е известно “естественото генно инженерство” – т.нар. хоризонтален генен трансфер (ХГТ). Това е пренасяне на гени между различни видове, което се

ОРГАНИЗМИ – ЗА И ПРОТИВ

извършва най-често с помощта на “природни вектори” – вируси, симбионтни бактерии, паразити и др., а при растенията – понякога и при опрашването. Принципите на това явление обаче не са напълно изяснени. Нещо повече, ХГТ може да се окаже най-големият проблем – чуждият ген може да премине от ГМО, в който е въведен, в живеещи в съседство други видове. Така може да се създадат супер-плевели, и дори супер-патогени, борбата с които ще е много трудна.

Екологични проблеми:

● **създаване на нови и големи проблеми със съществуващите вредители.** Растение, модифицирано за да е устойчиво на сол, може да напусне земеделските полета и да се настани в устията, задушавайки естествените растения по устията на реките. Отглежданите растения са способни да предадат гени върху други сродни растения, някои от които плевели, чрез разпространяване на прашеца от вятъра или чрез инсектите на територия от няколко километра. Така чуждите гени на отглежданите ГМ растения, като например толерантността към хербициди или суша, биха се пренесли върху плевели, правейки ги по-трудно контролируеми. Един от големите проблеми е възможността въведеният ген чрез естествения подбор да направи растението по-конкурентоспособно и то да надделее над другата естествена растителност. Рискът се увеличава, ако ГМ растението има див сродник, който е плевел. Въведеният ген може да се прехвърли върху плевела чрез ХГТ. Веднъж придобил нов генетичен материал, даващ му предимство в естествения подбор, този плевел би могъл да създаде големи проблеми както на земеделството, така и на околната среда.

● **намаляване на биоразнообразието.** Генетично модифицираните супер-растения биха могли да пренесат

техните чужди гени върху други растения и за кратко време напълно да изместят другите растителни варианти и ускорят изчезването на естествените културни видове, на които пък от друга страна разчита **органичното** (свободно от ГМО) фермерство. ГМ растения, с по-голяма устойчивост от обикновените, биха могли да напуснат полетата и да се настаният в други екосистеми и да изместят други естествени видове. Соленоустойчиви видове, придобили ген за устойчивост от ГМО, биха могли например масово да се заселят по крайбрежията и устията на реките, задушавайки богатите естествени екосистеми по тези места. Загубеното биоразнообразие пък ще намали способността на екосистемите или видовете успешно да отговорят на внезапен стрес, като засушаване или болести.

● **увреждане на нецелевите видове.** Вируси, микроорганизми или растения, модифицирани така, че да убиват насекоми вредители, биха могли да засегнат също и полезни видове. Оказва се например, че Vt токсините, въведени в картофи и царевица, са отровни не само за вредителите, но и за някои полезни насекоми – калинки, златоочици и др. При намаляването или изчезването на популациите от насекоми се засягат и организмите, които се хранят с тях – птици, насекомоядни бозайници и др. Това може да доведе до големи екологични проблеми. Известен е случаят с пеперудата-монарх в САЩ, чиито популации в местата, където се отглежда ГМ царевица, са започнали да измират. Пеперудата не се храни с царевица, а с млечка, която расте

около нивите. Измирането е станало поради попадане на прашец от ГМ царевицата върху млечката, който се е оказал отровен за пеперудите.

Вредни ефекти върху здравето

● **Алергии.** Тези състояния могат да бъдат животозастрашаващи, особено за деца и хора с много здравословни проблеми. Въвеждането на чужден в храните може да доведе до нов алерген и да предизвика алергични реакции в чувствителни хора. Такива са наблюдавани при консумиране на соя с въведен ген от бразилски орех. Проблемът се задълбочава от това, че при етикетирването на граните не във всички случаи е отбелязано, че те съдържат ГМ съставки.

● Неизвестни и дългосрочни вредни ефекти.

Производителите на ГМХ не могат да гарантират, че консумацията на тези продукти няма да окаже неизвестни ефекти върху здравето, както и такива, които се проявяват в дългосрочен план или в следващите поколения. Наблюдавани са например изменения в стомаха и червата при мишки, хранени с ГМ картофи, в сравнение с мишки, хранени с нормални картофи. Има съмнения и за канцерогенни ефекти от някои ГМХ, например соята.

Икономически и социални проблеми

В дългосрочен план комерсиализацията на ГИ растения би имала важни социално-икономически последици. Например, контролът върху пазарите за семена от големите транснационални корпорации, които ги произвеждат (Monsanto, Novartis и др.), може да се отрази върху стабилността на хранителното производство в по-бедните стра-

ни. Цялата верига за хранителна продукция може да се озове под монополистичния контрол – като се тръгне от доставката на земеделски семена, торове, химикали, преработването и производството на храни. Производителите могат да се окажат задължени да увеличат потреблението на специфични химикали, нужни за отглеждането на специфични ГИ семена. Те могат да бъдат икономически унищожени от транснационалните компании, доставящи все по-скъпи земеделски средства и закупувайки техния земеделски продукт на все по-ниска цена.

Положението у нас

Приемането на отглеждането на ГМ растения от страна на българското правителство би могло да има сериозни последици не само за българските фермери, но също така и за производителите на фуражи, животновъдството, хранителната индустрия и всички свързани с такава търговия. Ако България продължава по пътя на ГМ земеделието, но също желае да изпълнява изискванията на ЕС, чрез осигуряване на свободни от ГМО продукти, то следва да се приемат и спазват много строго подробни законови изисквания за работа с ГМ култури. Например отделянето на растенията след жътвата и престоя в складовете трябва да осигури чистотата на растенията и отделно складиране на ГМ продукцията от не ГМ такава. Проблемът е, че дори малки по мащаб полеви опити могат да замърсят реколтата на съседните ниви. Сегрегацията трябва да се наложи и контролира от властта, ползваща се с необходимото доверие, за задоволяване на нуждите на купувачите на свободна от ГМО съдържание продукция. Изискването за сегрегация на ГМ и не ГМ растения налага допълнителни инвестиции за стопанствата – обема на складовете за зърно, както и за сертификационните лаборатории, с възможност за установяване на чистотата на продукцията.

ЗА ЦЕННОСТИТЕ В ЛИТЕРАТУРНИЯ ЖИВОТ

КРАСОТАТА ИМА ПРЕВОД

Владимир ЯНЕВ

Нека още в началото призная – завиждам на преводачите на поезия. Твърдо съм убеден, че добрите сред тях обогатяват пространството на българския лирически език, че заслугите им пред духовността не отстъпват на стореното от добрите ни поети (известно е, че доста от последните са преводачи). Затова и с бяла завист четях и сравнявах с паралелно отпечатаните оригинали солидния том (повече от 400 страници) “Арсений Тарковски и други руски поети в превод на Светлозар Жеков”. Великолепно изживяване за малцината, които все още “могат два дни без хляб, но не и без поезия” (Бодлер).

Томът се открива с предговора на великия български преводач Кирил Кадийски “Път през времето”. Писан за приятел, той няма нищо общо с лиготиите, които обикновено се предлагат в такъв случай, въпреки че някои суперлативи понатажават. Светлозар Жеков обаче заслужава признание за вдъхновената прецизност, с която представя Арсений Тарковски (на времето преведената стихосбирка на руския поет беше прекрасното тайно събитие на ценителите), стихотворения на Пушкин, поемата “Еда” на Баратински (когото Йосиф Бродски смята за гений; май не е далеч от истината),

Манделщам (представен изключително бездарно от друг преводач, тук майсторът си е намерил майстора), Есенин, Николай Рубцов. Самото обръщане към тези автори е ве-

че храброст, в случая – оправдана и необходима. Обемно е представена Татяна Бек – поетеса, чиято значителност разбрах едва сега.

**Арсений
ТАРКОВСКИ**
и други руски поети

в превод на Светлозар Жеков

Издателство „Нов Заотороз“

На всичко отгоре преводачът е дал хубавите критически скици и дълбоките си разговори с Тарковски и Бек. Как да не си благодарен на Светлозар Жеков за това духовно пиршество!?

Бях неточен, когато отбелязах, че томът се открива с предговора на Кадийски, защото начева с посвещението: “На моята сестра Виолета, на която дължа любовта си към великата руска култура и дързостта да превеждам големите й поети”. Сестрата на родения през 1951 г. пловдивчанин, понастоящем работещ в Брюксел, е Виолета Ванчева – дългогодишен преподавател по съветска литература в университета. Тя е вдъхнала любов и дързост не само на брат си. Сега на ход са сегашните преподаватели – дано сред днешните им възпитаници са бъдещите преводачи на прекрасното. Макар да се твърди, че то е непреводимо.

ПРЕЗ ДВОРА, А НЕ ПО ХРЕБЕТИТЕ НА ВРЕМЕТО

Младен ВЛАШКИ

„През двора на времето” е озаглавил своята „дебютна” критическа книга Светлозар Жеков. За всички, ко-

**Светлозар
ЖЕКОВ**

През двора на времето

литературна критика

Издателство „Нов Заотороз“

ито го познават от последния четвърт век на българския литературен живот, а те не са малко, той е истински литературен човек. И затова малко парадоксално звучи определението за „дебют”. Но и такива са пътищата на българския литератор. В началото на седемдесетте години младият филолог започва като асистент в СУ, естествено за времето си, увлечен от идеите на руския формализъм. Но бързо напуска тихия академичен пристан, за да участва на живо в правенето на литература – като литературен журналист, като литературен критик, като преводач, като редактор и като един от първомайсторите на частното книгоиздаване – бумът на неговото издателство „Перо” в началото на 90-те години ще остане неоспорим факт от историята на българското книгоиздаване. Неоспорим факт в същата история ще остане и модерното му издание на Христо

Смирненски – два тома творби и критика с мултимедия, и досега най-добрият подобен продукт не само у нас, а като замисъл и изпълнение на електронния вариант – и в Европа (за да спомена само пространството, за което съм сигурен). Та неговият сборник с литературна критика днес е отглас на това литературно живее. В него се вижда фигурата на един тип литератор, който като че ли остава в рамките на добрата стара школа – човек, който не изпада в кризите на въпроса „Има ли смисъл?”, а вярва, че в правенето на литература има смисъл. И този смисъл е божествен за човешката култура. Затова трябва да му се служи без оглед на практики, които изтъкват предимно авторското его или уникалност. В тази порядъчна служба усетът за новото, а не модното, е една от запазените марки на Светлозар Жеков – независимо дали като аналитични наблюдения върху български класици, или като проблемни статии в периодиката за текущия процес, или като идеи за литературна политика (като дигитализацията на българската класика например). Но в същото време жизнеността на авангардното мислене и практики у литератора Жеков се ориентира около класическите ценности на световната литература – като историк той се стреми да запази в разговори живото слово и мисъл на стойностни автори (в книгата са публикувани разговори с Александър Геров, Арсений Тар-

НАД 1500 РУСИСТИ УЧАСТВАХА В XI СВЕТОВЕН КОНГРЕС НА МАПРЯЛ

От 18 до 23 септември морската ни столица Варна беше притегателно място за русисти не само от България, но и от цял свят. В Двореца на културата и спорта се проведе XI Конгрес на Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература (МАПРЯЛ), почетен гост на който беше съпругата на президента на Руската федерация Людмила Путина. Конгресът е знаково събитие в Световната година на руския език, обявена през януари 2007 г. с указ на президента Владимир Путин.

„Всички тук ни обединява едно чувство и едно общо дело - любовта към руския език и работата по съхранението и развитието на руския език“, заяви в словото си г-жа Путина. Първата дама напомни още веднъж в речта си какво е мястото на руския език и култура в световната духовна съкровищница.

С приветствени думи към участниците в Конгреса се обърна президентът на МАПРЯЛ акад. Людмила

Четирима от пловдивските участници на конгреса:
г.л. ас. Атанаска Тошева, г.л. ас. Таня Атанасова,
г.л. ас. Юлиана Чакърва и доц. Спаска Злачева

ПРЕЗ ДВОРА, А НЕ ПО ХРЕБЕТИТЕ НА ВРЕМЕТО

ОТ СТР. 6

ковски, Виктор Шкловски, Татьяна Бек и Бела Ахмадулина), като преводач пледира за поетическата вярност на превода (статията му „Буквализъм срещу себе си“ е част от стойностната теория на превода в България) и практикува тази поетическа отдаденост на оригинала в своите преводи от руски (публикувани в сборния том „Арсений Тарковски и други руски поети“ С. 2007), като критик си спестява ефектните интерпретации за сметка на правдивия литературен портрет, в който размисля върху творчеството на сродни на литературната му душа автори като Атанас Далчев, Иван Теофилов, Кирил Топалов, Георги Белев, Кирил Кадий-

ки, за да спомена само някои от портретите в сборника.

Тези жанрови изяви на литературния човек са белязани също със знака на литературната вяра. Те не са свързани с имена от шумните хребети на времето, там където се слагат паметниците на масовото, доста често манипулативно почитание. Свързани са с имена и факти от дворовете на времето, в които както „шъпот и смях в белоцветните вишни“ тихите ведри слова още пазят духа на истинския живот. На истинския литературен живот, в който са вярвали хората от различни епохи, независимо дали са носили имена като Гьоте, Пушкин, Пенчо Славейков, Атанас Далчев или Арсений Тарковски.

Вербицкая, министър-председателят Сергей Станишев, посланикът на Руската федерация в България Анатолий Потапов, председателят на Федерацията за дружба с народите на Русия и ОНД проф. Захари Захариев.

Ръководителят на Росзарубежцентър Елеонора Митрофанова прочете привет-

ствие от министъра на външните работи на Руската федерация Сергей Лавров. По-късно в хода на пленарното заседание с голям интерес беше изслушан докладът на Митрофанова, в който бяха очергани основните насоки в работата на Росзарубежцентър в различните държави във връзка със Световната година на руския език.

Приветствено слово към участниците в Конгреса отправя и Енчо Тилев, студент I курс, специалност Руски и немски език, в качеството си на победител в конкурса „Русия, нейният език и култура в моя живот“, обявен от Руския културно-информационен център в София.

Сред специалните гости на конгреса беше поетът Евгений Евтушенко, който рецитира свои стихове. Изключително емоционално прозвуча както неговото слово, така и стихотворението „Моят руски език“, написано като поздрав към участниците, което започва така:

*Лингвистика – ты мысль и чувство,
одна из нравственных основ.
Как нет искусства для искусства,
так нет на свете слов для слов.*

*Лингвисти, вы средь злобных кликов,
и овраждения идей,
усыновители языков,
и обратители людей.*

В конгреса взеха участие 750 делегати от 48 държави и повече от 650 гости. Участниците бяха разделени в 14 секции, проведоха се и кръгли маси, където бяха разисквани важни проблеми на преподаването на руски език, който в момента е втори по популярност в страната след английския.

Пловдивският университет се включи активно в подготовката на форума. Ректорът проф. д-р Иван Куцаров участваше в организационния комитет, а ръководителят на Катедрата по руска филология доц. д-р Стефка Георгиева – в програмния комитет.

С доклади на конгреса се представиха доц. д-р Стефка Георгиева, доц. д-р Ирина Чонгарова, доц. д-р Спаска Злачева, г.л. ас. д-р Майя Кузова, г.л. ас. д-р Надя Чернева, г.л. ас. д-р Атанаска Тошева, г.л. ас. д-р Юлиана Чакърва, г.л. ас. Таня Атанасова.

МАПРЯЛ е създадена през 1967 г. в Париж като обществена неправителствена организация, а през 1975 г. получава статут на неправителствена организация към ЮНЕСКО. Първи президент на организацията е акад. Виктор Виноградов. А Варна за втори път беше домакин на този световен форум – преди 34 години в морския ни град се провежда вторият конгрес на МАПРЯЛ.

“Пловдивски университет”

РЕДКИТЕ РАСТЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ: В СТРАНДЖА ПРЕДИ 65 ГОДИНИ

Проф. д-р Стефан СТАНЕВ

*Странджа. Планина с легендарно име и древна природа, единствена и неповторима в цяла Европа. Прастара геологическа суша, земя, разположена между две близки морета и останала далеч от кватерните залежавания, в дълбоките си влажни долове тя е запазила реликтна терциерна растителност от еуксински тип¹, представена най-често от горите на източния бук (*Fagus orientalis*) с подлес от вечнозелените храсти понтийски рододендрон (*Rhododendron ponticum*), понтийско дафне (*Daphne pontica*), лавровишна (*Laurocerasus officinalis*) и др.*

Съществуването на такава растителност, характерна за северното крайбрежие на Мала Азия (подножието на понтийските планини) и Задкавказието (Колхида), дълго е оставало неизвестно за научния свят. Едва към двайсетте години на нашия век, когато със сигурност се установило разпространението в Странджа на най-характерния понтийски елемент – рододендрона, познат още като странджанска зеленика, природоизпитателите с интерес и почуда обърнаха поглед към планината. По-нататък най-голям дял в проучването на нейната флора и растителност имат българските ботаници и на първо място акад. Н. Стоянов, акад. Б. Стефанов и акад. Д. Йорданов.

През 1922 г. Н. Стоянов изтъква връзката на странджанската растителност с растителността по северното крайбрежие на Мала Азия; през 1924 г. Б. Стефанов публикува изследванията си върху горите на планината, а през 1937-1938 г. излиза голямата статия на Д. Йорданов "Растителни отношения в българските части на Странджа планина". Същите автори съобщават и десетки нови родове и видове за България от Странджа, описват отгук и някои нови за науката растения. Между тях е и странджанското сапунче (*Saponaria stranjensis*), намерено през 1934 г. от Д. Йорданов.

Акад. Даки Йорданов обичаше да си спомня понякога за своите проучвания в Странджа. С тази планина бяха свързани 7-8 години от младостта му, години на много творчески радости и на много трудности, защото и по неговото време, както и

ледване на нейната растителност нямаше и аз с голяма любов и ентузиазъм се заех с тази нелека задача. Започнах през 1931 и продължих докъм 1938 г. Работех много активно, правех по 10-12 дневни екскурзии през различните вегетационни периоди – от ранна пролет до късно лято. "Затъвах" из девствените гори на прочутата местност Узунбуджак (сега резерват), спусках се в дълбоките влажни долове с рододендрона и бродех

рам някои по-интересни растения. Турските граничари ме познаваха, викаха ми "професор ефенди", а шом разбраха, че знам добре турски – съвсем им се издигнах в очите (нали съм от Омуртаг, турския зная още от дете). На турския бряг на р. Резва я намерих най-напред и сапонариата.

Спомням си много добре. Беше към средата на юли 1934 г. Вървах надолу покрай реката близо до село Кладара (сега Сливарово), оглеждах се насамнатам, събирах растения и си водех бележки. И тогава на една скала отвъд, близо до брега, забелязах сапонариата. Виждах ясно туфите ѝ, плъзнали по скалата, и тъмнорозовите ѝ цветове. Сърцето ми заби. Подобно растение не бях събирал. Минах бърже реката и се покатерих на скалата. Да, наистина, такава растение не бях срещал нито в Странджа, нито на друго място в страната. Да се определи до семейство беше лесно – веднага разбрах, че е от карамфиловите. "На силене ми прилича – помислих си аз и заразглеждах внимателно цветовете му с лупата. – Не, не е силене! Силенетата имат три стълбчета на плодника, а тук са две. Сапонария? Да-а-а, това е сапонария, но коя? Официналис² не е, белидофлия съвсем не е, прилича на глутиноза, ала с тези тесни листа и вдървеняло стъбло е ясно, че и глутиноза не е. Тогава?... Още едно ново растение!" – зарадвах се аз. За тези три години, откакто проучвах Странджа, вече бях намерил доста нови за България растения. "Дали това ще е някой нов за Странджа средиземноморски вид, или пък нещо съвсем ново? – питах се развълнуван аз. – Дано!" Повъртах се още малко наоколо, откъснах няколко екземпляра и отново се върнах в... България. Наблизо до същото място, пак по скали край брега на реката, намерих сапонариата и в наша територия. После, след всичките в такива случаи справки, сравнения, колебания и т.н., можех да се убедя, че видът е нов за науката. Нарекох го Сапона-

Изглед от странджанското село Костин

преди, вътрешните ѝ части оставаха все тъй слабо населени и мъчно достъпни.

- Бях свикнал с негодите и не ме плашеше нищо. Къде ял, къде спал, пеш от село до село и от застава до застава – така беше – започна академикът своя разказ за "странджанските" си години и за сапонариата. – За пръв път посетих Странджа през 1921 г. заедно с Николай Стоянов, Борис Стефанов и зоолога Петър Петков. Стоянов и Стефанов тогава бяха асистенти, а аз току-що завършил Университета. По време на тази екскурзия бяха намерени и публикувани от тях едни от най-интересните странджански растения. Странджа ме плени. Мина година, две, пет, а тя все ме теглеше и аз все повече заживявах с мисълта да се заема с нейното проучване. Пък и годеницата ми беше от Бургас, сетне станах бургаски зет. Много ботаници бяха идвали и писали за Странджа, кой повече, кой по-малко, ала цялостно и системно из-

покрай брега на морето от Резово до Мичурин (сега Царево), тогава беден и пуст, без следа от почивни станции и къмпинги. Когато бивах във вътрешността на планината, най-често ношувах по заставите. Офицерите и войниците ме посрещаха много добре, радваха ми се и ме очакваха – див край, а аз асистент в Университета и доктор по ботаника – за тях бях голям човек, учен човек. От заставата ми даваха магаре или конче за багажа, храна, понякога прашаха и войник да ме придружава до поотдалечените и опасни места. Постовите бяха нарядко, границата не се охраняваше много строго, а турските войници се държаха, общо взето, дружелюбно с нашите граничари. Боях се много от дивите прасета и все гледах да ги прогонват на българска територия, а когато нашите минаваха оттатък, на техния бряг, и там преследваха прасетата, те се радваха и ги насърчаваха. Аз също минавах често Резовска река, за да съби-

АИЕСЕК – ГЛОБАЛЕН ПОГЛЕД И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

АИЕСЕК е най-голяма международна организация, фокусираща дейността си върху професионалното развитие на младите хора. За да постигне това тя се съсредоточава върху осъществяване на уникална по рода си връзка между фирмите в България и студентите по цял свят.

Всяка година, с откриването на учебния сезон, АИЕСЕК стартира кампания за набиране на нови членове, като няма никакви ограничения за вида на специалността или висшето учебно заведение. Организацията е създадена още 1948 г. и е изцяло управлявана от студенти. Възможностите за професионално израстване и развитие, които предлага на младите и амбициозни хора, са изцяло безплатни, единственото условие е членството в организацията.

Основната цел на АИЕСЕК е да предостави условия за усъвършенстване на своите членове – както в личностен, така и в професионален план, чрез развитието на лидерски качества и професионални умения. Тя се постига чрез интегрирано обучение, което включва:

- предлагане на **лидерски**

възможности - АИЕСЕК дава възможност на членовете ѝ да създадат и управляват свой собствен проект, за да придобият лидерски умения;

- да вземат участие в **глобалната обучителна среда**, която създава – конференции и семинари на национално и международно ниво;

- да придобият международен опит, като отидат на **професионален стаж в чужбина** в една от страните, където АИЕСЕК има локални офиси.

В България организацията съществува от 1990 г. Има клонове във водещите университети в страната, сред които е и Пловдивският университет «Паисий Хилендарски». Нейни представителства са открити и в

градовете София, Варна, Свищов, Велико Търново.

Интересен факт е, че със своята вече 60-годишна история АИЕСЕК е успяла да се утвърди като «организация, произвеждаща лидери». Затова не е и изненадващо, че хора като Хелмут Кол, Тони Блър, Мик Джагър, Лех Валенса и много други са до един нейни членове. За България може да срещ-

нете имена като: Иван Искров – управител на БНБ, Емил Делибашев – изпълнителен директор на British Airways за България и много други. Поради високо ценените кадри, които излизат от организацията, с нея предпочитат да си партнират компании като: PricewaterhouseCoopers, Ernst & Young, Eagle's Flight, DHL и т.н.

За да може по-цялостно да се отговори на нуждите на студентите и бизнеса, в АИЕСЕК ежегодно се разработват проекти. Локална секция Пловдив тази година ще стартира с два.

Единият проект е свързан със сферата на маркетинга, а другият със сферата на образованието. И двата имат за цел развитие на специфични умения в съответната област и са базирани на едно от най-значимите полета на изява в организацията – международния обмен. Стажовете в чуждестранни компании са предпоставка за висок професионален старт за студентите. Така се дава възможност на младите хора да натрупат умения и опит на бъдещи лидери още преди да са завършили университета.

В АИЕСЕК всеки може да избере своята насока за развитие, да се забавлява, да общува и да изгради широка мрежа от контакти. И само малък бонус са обученията, предоставени от бизнес партньорите на организацията, които помагат на членовете ѝ да бъдат по-успешни в своето ежедневие и работа.

За допълнителна информация може да пишете на имейла на организацията: aiesec_plovdiv@hotmail.com.

Иванка ГРУЕВА,
Отдел „Външни връзки“
АИЕСЕК Пловдив

ОТ СТР. 10

риа странджензис, за да напомня винаги с името си станалата ми тъй близка Странджа планина.

През следващите 3-4 години, докато траяха проучванията ми, все се надявах да намеря растението и на друго място в планината, но не би! То растеше само там, по силикатните скали край двата бряга на р. Резвая, източно от с. Кладара и никъде другаде. Можеше да се предполага, че се отнася за силно локализиран странджански ендемит, макар да не се знаеше дали пък го няма навътре в турската част на планината. Може би след време ще бъде съобщено за там?

РЕДКИТЕ РАСТЕНИЯ...

Вместо това пет години по-късно сапонариата беше намерена в хербария на Стрибърни! Вацлав Стрибърни, много заслужилият учител в Садовското земеделско училище и известният събирач на растения, покрай материалите, които изпращаше на проф. Йозеф Веленовски в Прага и на някои европейски хербарии, остави няколко големи сбирки и в България. Една от тях беше закупена през 1919 г. за хербария на Царския естествоисторически музей, а по-късно друга, също тъй голяма сбирка – от Държавния земеделски изпитателен институт в София. След

време тя беше предадена на хербария в Агрономическия факултет на Университета и при ревизиране на материалите двама наши ботаници – Тома Георгиев и Борис Китанов, откриват сред тях и сапонария странджензис, събрана от Стрибърни в Източните Родопи далеч преди мен, още през 1901 година, мисля... Впрочем аз имам тази статия на Георгиев и Китанов, тъй че може точно да видим как беше. Да ето: “Арденски Родопи, м. “Шейтан Кюприя”, юли 1901 г.” Само че тогава е била допусната грешка – растението е определено за Силене супина и по такъв начин находката на Стрибърни е останала близо 40 години неизвестна. Година по-късно сам Китанов намери сапонариата по същите места в Източните Родопи, пак по брега на Арда, на око-

ло 40 км от първото находище. Дали растението се среща все още там, не знам, тъй като от едната страна беше построен язовир “Студен кладенец”, а от другата – язовир “Ивайловград”. Но в Източните Родопи го има и на други места.

А в Странджа? Не съм бил по онези места оттогава, ето, вече близо четири десетилетия. Малкото селце Кладара, Резвая, скалите край брега... Искане ми се да отида още веднъж там, ала все съм зает, все не остава време.

*

Наскоро след нашия разговор акад. Даки Йорданов почина. Може би друг от нас, помладите ботаници, ще посети този далечен край на родината, за да каже дали расте още там, по скалите край Резовска река, недалеч от с. Сливарово, рядката сапонария с красивите тъмнорозови цветове.

1 От латинското име на Черно море – Понтус еуксинус

2 *Saponaria officinalis* – обикновено сапунче. Широко разпространено растение по влажните храсталачни места из цялата страна. Съдържа отровни сапонини и при стриване цветовете му пускат пяна. Другите два вида, особено *S. belidifolia*, са с много по-ограничено разпространение у нас.

ГОРДИЕВИЯТ ВЪЗЕЛ НА

ЧЛЕН ПЪРВИ

Веселин Стоянов

Трудно е да се повярва, но приказките на човечеството са измислени от несъществуващи вече народи.

Така и нашите български приказки за цар Калоян, Симеон, за Иван-Асен и другия Иван – Иван Шишман, са измислени от един друг народ, който угасна “кон до коня и маждрак до маждрака” в зловещата 1393 година. И със смъртта си спаси феодалните замъци на приказната тогава Европа.

И в лето 1762-ро, когато йеромонахът Паисий нареди приказките в една обща История славянобългарская, се роди друг народ, от който пък се създаде третото българско царство.

В чиято република пък живеем днес ние...

Парадоксът е, че винаги сме губили, когато сме гледали влобено в някакво необозримо бъдеще, било то в необятните руски степи, в смайващите немски мотори или чудната американска царица. Именно така затрихме повече от 200 години усилия за изграждане на българската държава.

И съвсем закономерно е, че винаги сме печелили, когато сме разгръщали старите книги на историята и сме познавали своето минало. Именно така преди векове, горе-долу когато бащите на Съединените американски щати полагаха основите на своята държава, Паисий написа Първата Конституция на

бъдещата Българска държава.

Защото Конституцията на една държава е опитът на нейната история.

Член първи гласеше: “О, неразумний юроде, поради што се срамиш да се наречеш българин?”

Колко тягостно оплетени са простите неща. По всичко ли-

първите думи на Българската история.

Гордиев е този възел днес. Заплитан от великите имперски интереси на Европа, Азия и Америка, поливан с кръвта на хиляди български войници, запичан с барута и катрана на войни, преврати и въстания, днес българският възел е исти-

чи, че възето българско, плетено от българи, още дълги години ще жули именно българските шии и възелът, който наивно заплитаме ден след ден, ще става все по-труден за развързване. А ние ще чакаме митичния свой Александър Велики, който като Бил Клинтън да ни разтълкува на жълтите павета в София

нското изпитание между вчера и утре.

Помислете си колко приказни юнаци идваха при народа и обещаваха с един замах да разсекат Гордиевия възел на българската ория. Колко погачи им омеси българската майка, колко вино от бащините бъчви изпиха, колко моми завлякоха в пос-

телите си... И най-сетне колко момци, дарени курбан за делото, легнаха в земята, непосели дори семето на собствения си род.

Защо са тия жертви, питам се днес, когато в просветена Европа, Америка, Азия и Австралия търгуват по електронната мрежа Интернет, а във Вазовия Сопот работниците продават банка от собствената си кръв за 26 лева.

За да нахранят децата си.

На трети март държавници и политици газеха жълтите павета в кашмирнените си палта пред почетни ротии от млади момчета, облечени в ботевски униформи. И после отидоха на коктейл, без да се замислят дали пък някое от тези свидни български момчета няма тъжна майка и малко сестриче в Сопот.

Навярно съм наивник, но се надявам, че българинът вече сънува как идва денят, в който корабът “Радецки” ще опъне със страшна сила българското възже, превърнато във фитил от кръв и сълзи, а войводата Христо Ботев ще разсече отново възела на тягостната българска ория и вместо телеграма в европейските правителства тревожно ще сречат българските му стихове. Защото, ако няма да съществуваме като народ, то поне да напишем своята приказка за бъдещи българи.

ЗАКОНЪТ НА МЪРФИ

Ако нещо може да се чути, то задължително се чути.

Съществуват множество варианти на закона на Мърфи: филията пада винаги с маслото надолу; гишето затваря винаги, когато дойде твоят ред и т.н. Обикновено се предполага, че законът на Мърфи е само един образец на народната мъдрост, в иронична форма изразяващ представата за света, а Мърфи е измислена личност. Но Мърфи не е просто реален, но е бил инженер във военновъздушните сили на САЩ, и на него действително принадлежи “класическата” версия на

закона, носещ неговото име.

Капитан Едуард Алойзиус Мърфи, роден 1917 г., завършил Военната академия на сухопътните войски в Уест Пойнт, е бил летец изстребител, участвал в средата на четридесетте години в първите експерименти за изучаване на реакциите на човешкия организъм при свръхускорение. В хода на експериментите, които се провеждали на авиобаза “Едуардс” в калифорнийската пустиня Мохаве, доброволецът бил пристяган към шейна, която се движела по

релси и била ускорявана от ракетен двигател. Най-голямо ускорение шейната получавала в крайния момент, когато скоростта била рязко забавяна от басейн с вода, разположен на релсите.

Няма нужда да се споме нава, че в тази ситуация не всичко е могло да се предвиди. Мърфи, конструктор на един от механизмите на шейната, постоянно размишлявал за това защо неговата система не работи по необходимия начин. Ето и неговите думи (първа формулировка на зако-

на на Мърфи): “Ако нещо може да бъде направено по няколко начина и един от тях не работи, то задължително ще се намери някой, който ще прибегне именно към този начин”. Струва ми се, че този факт, много пъти вече изказван, се е превърнал в добре познато на всеки потвърждение за действеността на закона на Мърфи. Оказало се, че проблемите с механизма на Мърфи идвали от това, че техникът го монтирал обратно.

УРОЦИТЕ НА ИСТОРИЯТА:

ЧУЖДАТА ПОМОЩ

Гл. ас. д-р Симеон КАЦАРОВ

Урок №1:

Нидерландите. Опитите на Филипе II да създаде централизирана Испанска империя карат богатите и непокорни нидерландци да започнат серия от бунтове срещу своя владетел. Без да подозират, и бунтовници, и властници предизвикват началото на един конфликт, продължил цели 80 години (1568-1648 г.), влизаш в историята с гръмкото название Нидерландска революция. През втората половина на 70-те години бунтовниците изживяват кризисни моменти. Новият главнокомандващ на испанските войски – херцог Александър Фарензе – успява да спре офанзивата на въстаниците, да ги изтласка от Южните Нидерланди и да насочи своите усилия към превземането на „родината“ на въстанието – провинциите Холандия и Зеландия. През 1584 г. водачът на бунтовниците – Вилхелм Орански, е убит, а в 1585 г. Александър Фарензе превзема Антверпен (един от най-важните финансови и търговски центрове), испанците са на крачка от справяне със съпротивата. В този момент, след големи колебания, в помощ на въстаниците ре-

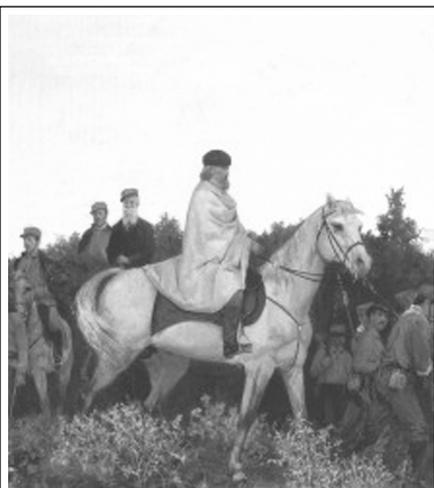
шава да се намеси английската кралица Елизабет I. Под ръководството на граф Лейсестър в Нидерландите навлизат петхилядна пехота и хиляда кавалеристи, паралелно с това английските кораби започват интензивни доставки на муниции и провизии. Духът на революцията отново овладял нидерландците. Успехите на бойното поле започват почти веднага. В северните части на страната се установява национално правителство, започват знаменитите „десет години“ (1588-1598 г.), в които се оформят постепенно органите на управление на републиката на „Седемте провинции на Нидерландия“. Националната кауза се оказва спасена от няколко хилядната помощ на Англия.

Урок №2:

Италия. След поражение то на Наполеон във Виена се провежда конгрес, на който се разкрояват границите на Европа. На Апенините се създават 8 държавички, които са под силния контрол на

Авторът запазва правото на всеки, който не е съгласен с така поднесените „уроци“, да сподели несъгласията си с читателите!!! Всяка прилика със съвременни лица и събития не е случайна!!!

Австрийската империя. От тук насетне тази империя ще се превърне в основен противник на италианското националноосвободително движение Рисорджименто. Всеки

Джузепе Гарибалди - борец за освобождението на Италия

революционен конвулс на континента задължително се проявява и на Апенините. 1820–1821 г. - избухват въстания на карбонарите против австрийската власт, които са жестоко смазани. Юлската революция във Франция (1830 г.) дава тласък на нова революционна вълна, обхващаща Папската област и малките централно-италиански княжества – Австрия се справя успешно с въстаниците. 30-те години на XIX век Джузепе Мацини създава организацията „Млада Италия“, която развива мащабна дейност в цяла Италия – австрийските власти и техните съюзници успяват да парират всеки неин опит за революция. На 12 януари 1848 г. в Палермо започва народно въстание, съвсем скоро вълната обхваща целия полуостров. Формират се революционни правител-

ства, в Рим е обявена република, Пиемонт започва война с Австрия, Милано е освободен, а населението на Венеция изгонва австрийците. Март 1849 г. Австрийската империя започва своята контраофанзива – пиемонтската армия капитулира, завладяват се поетапно всички въстанали градове в Италия, на 22 август е овладяван и последният свободен град – Венеция. Австрия слага край на поредния италиански бунт. След тежкото поражение в Пиемонт на власт идва умереният либерал Камило Бензо Кавур. С помощта на различни дипломатически комбинации той успява да сключи съюз с Френската империя, насочен срещу Австрия. През 1859 г. започва и войната между Пиемонт и Франция, от една страна, и Австрия, от друга. Нанесени са тежки поражения на австрийската армия, Милано е освободен, а в останалата част на Италия „виенските протезети“ са свалени от власт. През 1860 г. пиемонтският монарх Виторио-Емануиле II се обявява за крал на Италия. Под властта на Австрия обаче остава Венеция. За да осъществи окончателното обединение, крал Виторио-Емануиле се съюзява с друг противник на австрийците – Пруссия на Бисмарк. През 1866 г. избухва война между Пруссия и Австрия, в която италианците се намесват. Въпреки че не могат да се похвалят с нито една успешна военна акция, след намесата на Бисмарк Венецианската област е включена в състава на Италианското кралство.

ОТ СТР. 8

ЗАКОНЪТ...

Разбира се “законът” на Мърфи не е точно закон в смисъла, в който се употребява тази дума, защото никога не е бил подлаган на щателни изпитания, за които е необходим научен метод. Но като частича от народната мъдрост ни помага да преживеем по-лесно тези моменти, когато съдбата ни обръща гръб.

Освен това, законът изразява в голяма степен отношението на инженерите към живота. Всички конструктори се ръко-

водят именно от закона на Мърфи, когато “за всеки случай” увеличават коефициента на безопасност в техните съоръжения и механизми. Повечето здания, например, са способни да издържат с 50% повече натоварване, отколкото е необходимо в реалността – именно защото създателите им знаят, че нещо може да се окаже не както трябва. Работата е в това, че инженерите мислят и за недостатъците в системата.

НОВИЯТ ПРАВОПИСЕН РЕЧНИК

Гл. ас. д-р Теофана ГАЙДАРОВА

Целта на настоящите бележки е изследването на съвременната употреба на прилагателните имена, образувани с наставките *-ичен*, *-ически*. Към проучването бяхме подтикнати от факта, че в действащия правописен речник въпросните прилагателни имена не са посочени нито като дублети (чрез изписването им на един и същ ред), нито като пароними (чрез представянето им като отделни словникови единици). Вярно е, че не е цел на правописния речник представянето на всички пароними и дублети, но авторите биха могли да се съобразят с обстоятелството, че прилагателните имена на *-ичен* и *-ически* са особено проблемни. Ето защо още в уводната част би могло да се направи уговорката, че няма да се посочват дублети от този тип, но се препоръчва употребата на едните или другите форми на въпросните прилагателните имена.

В съвременния български книжовен език съществуват две основни групи прилагателни имена на *-ичен* и *-ически*. Те са от домашен или от чужд произход. Прилагателните от български произход се образуват от различни категории основни думи – прилагателните на *-ичен* от имена за предмети и отвлечени понятия (*делничен*, *болничен*), а прилагателните на *-ически* (*-ишки*, *-ежки*) от нарицателни имена за лица и животни и от собствени и нарицателни географски названия (*ученически*, *чиновнически*, *дивашки*, *човешки*, *казанлъшки*, *разложки*). По-голяма е групата на прилагателните имена от чужд произход. Те са най-вече от гръцки и от латински и принадлежат към международната културна лексика. През Възраждането чрез черковнославянски и руски прилагателните с наставка *-ически* установяват своята по-широка употреба в нашия език. Те се въвеждат чрез научната терминология и учебниците, които се издават през този период, и са доста устойчиви. По-динамична е употребата им в периодичния печат, където се използват прилагателни имена и от двете групи. Нашите възрожденски книжовници широко използват прилагателните на *-ически*, но постепенно въвеждат и прилагателните на *-ичен*. През 30-те години на XX век се засилва употребата на *-ичен* и словопроизводството на прилагателните имена, образувани с тази нас-

тавка, което илюстрира предвидждането на Милетич в полза на жизнеността на този суфикс, и се очертава по-ясно смисловото различие.

По-нататък непрекъснато се засилва употребата на прилагателните имена на *-ичен* за сметка на тези на *-ически*. През 50-те и 60-те години може да се говори за второ руско влияние, когато при по-широкото използване на руска научна литература прилагателните на *-ически* се настаняват в езика на научните изследвания. Интерес в този смисъл представлява статията на К. Попов Съвременна употреба на прилагателните на *-ичен* и *-ически*. („Език и литература“ 1962, кн.4, с.51-60.), който отбелязва жизнеността на суфикса *-ичен*, но сам предпочита да използва форми като *стилистически*, *теоретически*, *граматически*, *пуристическо*, *семантически*, *ритмически* и т.н.

Днес процесът на установяването на едните или другите форми не е завършен, но системата определено предпочита формите на *-ичен*, а прилагателните на *-ически* остават само там, където не съществуват подобни на *-ичен*. Основание за подобен извод ни дават наблюденията върху съвременните тълковни и правописни речници.

Ако проследим хронологията на изследванията по въпроса, ще видим, че тези прилагателни имена са изследвани най-напред от Л. Милетич преди

ЗАВЪРШВАЩИ

повече от сто години в работата му „Движение в областта на българските суфикси“ (Училищен преглед, год. X, 1905, с.534-545). Той подробно разглежда наставката *-ически*, образувана от старобългарската наставка *-ъскъ* и *-ичен* от старобългарското *-ънь*. От формата *-ъски* извежда наставката *-ишки*, а от *-ичъски* – наставката *-ишки*. Авторът не намира разлика в значението на прилагателните имена, образувани с различните наставки, което очевидно е отражение на говорната практика от онова време. Отбелязва се обаче по-голямата „жизненост“, която проявява наставката *-ичен*, и се правят прогнози, че тя ще надделее, понеже има опора в народния език. Мотивировката за „опора в народния език“ обаче не е убедителна, защото в него се употребяват и прилагателни имена на *-ически*. Предвиждането, че наставката *-ишки* (*-ишки*) ще се запази и употребата и ще се увеличи за сметка на *-ически*, а наставката *-ически* ще остане да се употребява главно във форми със значение на наречие, не се изпълнява. Милетич прави уместно заключение за динамичното словообразуване и различното функционално отношение между синонимните наставки *-ичен* и *-ически*.

Най-активно се изследват прилагателните имена на *-ичен* и *-ически* през 50-те и 60-те години на XX век. Като най-представителни можем да споменем работите на Андрейчин – както съответните раздели в неговите граматика, така и отделни статии по въпроса. През 50-те години Андрейчин, след анализ на прилагателните имена на *-ичен*, *-ически*, стига до заключението, че и двете наставки са широко разпространени, но съществува тенденция да се ограничи наставката *-ически* в полза на *-ичен*.

Интерес представляват наблюденията на К. Попов, който прави задълбочен анализ на актуалната употреба на двете

наставки, като отбелязва техния произход и развитието им от Възраждането до съвременността. След представянето на езиковия материал К. Попов свежда до четири основни групи прилагателните имена на *-ичен* и *-ически*: прилагателни, които се употребяват само с наставката *-ичен*; такива, които се използват само с *-ически*; трети – с двете наставки, без да се разграничават семантично, и четвърти, образувани и с *-ичен*, и с *-ически*, като се различават по смисъл. (К. Попов. Съвременна употреба на прилагателните на *-ичен* и *-ически*. В: „Език и литература“ 1962, кн.4, с.51-60.)

Специално внимание на дублетите на *-ичен* и *-ически*, представени в Правописния речник от 1965, обръща Лилия Манолова. След като разглежда и изследва съчетаемостта на въпросните прилагателни със съответни съществителни, авторката отделя дублетите от тези прилагателни, между които има семантична разлика. Прави се предложение в правописните речници да се представят като първи формите на *-ичен*, защото съвременната книжовна норма ги утвърждава като по-употребими. (Л. Манолова. Словообразователни дублети прилагателни със суфикси *-ичен* и *-ически* в Правописния речник на българския език (София, 1965). В: Сп., „Български език“ 1984, кн.1, с.69-73.)

Най-подробно се занимава с въпроса Мара Георгиева в студията си „Прилагателните с наставка *-ичен* и *-ически* в съвременната българска литературна и сценична реч“ (Годишник на Висшия институт за театрално изкуство „Кръстьо Сарафов“ т.VI, 4, 1961. с.245-298.). Авторката проследява динамиката на развитието на двата суфикса от Възраждането до съвременния етап и смята, че в съвременната книжовна реч се предпочитат прилагателните на *-ичен*, което може да се проследи както в излизащите речници, така и в съвременната

И ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА, НА -ИЧЕН И -ИЧЕСКИ

литературна и сценична реч. Според нея именно големият брой на прилагателни от домашен произход, образувани с тези суфикси, дава възможност за навлизането на такива прилагателни и от чужди езици (най-вече чрез руски). Постепенно обаче прилагателните с наставка *-ичен* започват да изместват прилагателните на *-ически*. Появява се и тенденция за образуване на двойки с двата суфикса, които имат или нямат семантична разлика помежду си.

По-слаб е интересът към тези прилагателни имена през 70-те години на ХХ век. След анализ на съотношението на синонимните наставки *-ичен*, *-ически*, *-ски*, *-жски*, *-ишки* в статията си „Динамично функционално съотношение на някои синонимни наставки в българския език според статистически данни за предвиждания (По въпроса за *-ически*, *-ичен*, *-ски*, *-жски*, *-ишки*)“ (Сп., „Български език“ 1970, кн.2-3, с.158-162.) Иван Леков прави предвиждания, базирани на статистически данни. Авторът извежда 255 употреби (при което смята дублетните за разновидности на една употреба) и ги класифицира в шест групи: Процентното съотношение с нашия материал показва сходство, макар че днес тенденцията към *-ичен* е още по-силна. Леков извежда и обстоятелството, че наставката *-ически*, „смятана за отстъпваща, притежава още задвидна продуктивност“.

В „Граматика на съвременния български книжовен език“ от 1983 г. се прави кратък анализ на изследваните от нас прилагателни, които в зависимост от наставката, с която са образувани, обикновено се различават смислово и стилистически, въпреки че има и такива, които са абсолютно равностойни.

Освен това се отбелязва, че прилагателните на *-ичен* се схващат в повечето случаи като качествени, а тези на *-ически* – като относителни. При липса на смислова разлика се препоръчват прилагателните с наставка *-ичен*. (стр.157).

През 1990 година в книгата „101 въпроса за дублетите в българския език“ (стр.172-179) се прави анализ на съвременното използване на наставките, разглеждат се отделни паронимни и дублетни двойки и се дават препоръки за тяхната употреба (автор на бележките е Калина Викторова). Така например на буква **А** са изведени 38 дублетни двойки, като в 21 от тях се препоръчва прилагателното на *-ичен* и само в две – формата на *-ически*. Останалите са представени като абсолютно равностойни. (стр.224 - 226).

Правописният речник на съвременния български книжовен език от 1983 и неговото второ фототипно издание от 1995 година представят прилагателните имена на *-ичен* и *-ически* като дублети или пароними. При дублетност се изписват двете форми, като предимство се дава на прилагателното име, образувано с наставката *-ичен*. При паронимия двете форми са посочени като различни словникови единици.

Правописният речник от 2002 година не дава подобно указание, с което според нас затруднява правилната употреба на тези прилагателни имена. Нашето изследване се базира на съпоставката на формите, представени в Нов правописен речник на съвременния български книжовен език, и анализ

на тяхната съчетаемост със съществителни имена според Тълковния речник от 1995 година. Разглеждаме този актуален проблем в няколко аспекта: 1. Конкуренцията между *-ичен* и *-ически*, довела до употребата само на едно от тези прилагателни; 2. Употребата със смислоразличителна валидност качествено / относително прилагателно; 3. Употребата в неутрални позиции с препоръка за предпочитане на по-кратката форма на *-ичен*.

Наблюденията ни се базират върху целия речник, но тук ще представим динамиката на употребата на наставките само в буква **А**, защото смятаме, че характерното за тази буква е типично за целия речник. Вследствие на направения анализ отделяме четири основни групи прилагателни имена: Дублети (които тълкуваме като семантично равностойни варианти на една лексема); Пароними; Форми на *-ичен*; Форми само на *-ически*.

1. Най-голяма е групата на прилагателните имена, образувани само с наставката *-ичен*. Макар че в повечето изследвания се отбелязва, че те са качествени прилагателни, нашите наблюдения показват, че сред тях има както качествени, така и относителни прилагателни имена. От общо представените в приложение 87 думи те са 54. Такива са: *авантюристичен*, *автентичен*, *автобиографичен*, *агрометеорологичен*, *адиагностичен*, *адинамичен*, *алгоритмичен*, *алергичен*, *алилодидактичен*, *алкохоличен*.

2. Прилагателните имена, образувани единствено с наставката *-ически*, са само 7. Те са: *агротехнически*, *адриатически*, *антиимпериалистически*, *антиисторически*, *антикомунистически*, *апостолически*, *атлантически*. Те обикновено се отнасят към съответно науч-

но понятие, схващат се като относителни и функционират в терминологична употреба.

3. Дублетите са 25. Ето някои от тях: *автоматичен* и *автоматически*, *агробιολογичен* и *агробιολογически*, *агрономичен* и *агрономически*, *агрофизичен* и *агрофизически*.

За по-актуални се считат прилагателните на *-ичен*, а дублетните им форми на *-ически* се възприемат като остарели, имат специфична стилистична окраска или участват в устойчиви словосъчетания.

При съпоставката с Тълковния речник се откри една паронимна двойка: **Академичен** и **академически** – **академичен** прил. 1. Свързан с академия. Присъщ на академик. Академичен труд. Академично издание. Академичен институт. 2. Който се отнася до академизма в изкуството. Академична живопис.; **академически** прил. Който се отнася до академия и до висше учебно завладение. Академически съвет. 1.

Паронимите ясно се разграничават по значение и по употреба, което личи и от съпоставката на други двойки като *драматичен* и *драматически*, *икономичен* и *икономически*, *лиричен* и *лирически*. Така чрез специализиране на значенията се осъществява съкращаване на дублетността.

От направения преглед на становищата и анализа на съвременното състояние е съвсем очевидно, че словообразователните дублети на *-ичен* и *-ически* очертават специфична развойна тенденция. Изследваните от нас наставки показват различна степен на активизация и избор на единия или другия словообразователен модел (или и на двата едновременно) под въздействието на чисто лингвистични или на екстралингвистични фактори. Ясно е, че все още не може да се даде категорична нормативна препоръка за употребата на тези прилагателни имена. Необходимо е обаче да се направи една сериозна диференциация и класификация, за да не се смесват и употребяват неправилно.

¹ Както се вижда, тълкуванието и примерите в Тълковния речник противоречат на препоръките на Андрейчин от 1978. Според него правилната употреба е „академически персонал (съставен от академици) и академичен съвет (съвет на цялата академия, а не при отделен факултет“). Съвременната употреба обаче следва повече препоръката на Андрейчин, а не тълкуванието на речника.

ЛИТЕРАТУРНИ ХОРИЗОНТИ

ПОЕТЪТ ДЖУЗЕПЕ УНГАРЕТИ

Невъзможно е да се говори за поезията на Унгарети, без да се спомене, че той се е „учил“ на поетична тишина, тайнственост и ритъм от пейзажа на египетската пустиня. Затова сред лайтмотивите в творчеството му е съзерцателната самота. Военните му стихове са посветени на човешката съдба, на смъртната заплаха и ефимерността на времето. Там липсва пейзаж, а основното чувство е безпокойство и обърканост. Късият стих, малкото срички, белите редове, липсата на пунктуация, тази синтезирана музикална фраза има нещо общо с големите италиански поетични традиции, макар и задъхана, накъсана. Унгарети разбива академичния стих, той не търси рими и повторения. Както сам отбелязва: *“Необходимо бе да се говори с решителни думи, абсолютно ясно, да се изрази с малко думи само това, което трябва да бъде казано”*. Несъмнено културният “багаж” на Унгарети е впечатляващ. В годините, прекарани в Париж, той се среща с големите художници Пикасо, Модилияни, Тулуз-Лотрек, а в Сорбоната посещава лекциите на Бергсон. Неговото влияние се чувства в заглавието на стихосбирката “Чувство за време”. Тя е обърната към лирически аз и неговите терзания и радости, към реалния живот и неговото отражение в съзнанието.

След войната Унгарети се завръща в Италия и открива красотата на хълмовете на Тоскана и на “вечния град” – Рим, който провокира у него религиозни чувства. Поетът съзерцава произведенията на ренесансовото и бароковото изкуство и посвещава стихове на скулптурите на ненадмина-

*“E’ il mio cuore il paese
più straziato”
“Моето сърце е
най-изтерзаната земя”*

тия Микеланджело.

Бразилският му период е повлиян от тропическия пейзаж, огромен и омагьосващ, и от пищното изящество на бароковите църкви. Ужасите на новата война и смъртта на сина му обаче връщат черните краски в стиха.

След 1946 г. в поезията на Унгарети се появяват Вярата и Надеждата. Той започва да работи върху поемата “Обетованата земя”, която замисля още през 1935 г. в Бразилия като либрето на опера, приближавайки поетиката си до тази на класика Торквадо Тасо. В основата на поемата е любовта на остарялата Дидона към героя Еней, който е избран да открие обетованата земя. Тази отчаяна любов ще бъде тематична нишка в късната лирика на Унгарети. Идеализацията на женската красота и виталност се представя паралелно с религиозното упование в чистата духовна любов. Обетованата земя, до която стига Еней, е Лацио, с други думи – сърцето на Италия. В края на дните си обаче Унгарети разкрива разочарованието си от срещата с тази “обетована” земя и сякаш отново се връща към мъдрото мълчание на пустинята.

На честването на 80-годишнината си поетът споделя: *“Не знам дали съм поет, но знам, че съм човек, защото един човек трябва много да обича, много да страда и не трябва да мрази никого. Аз много обичах, много страдах, допусках грешки, които си признавах, и никога не съм чувствал омраза”*.

**Автор на текста
и на преводите:
д-р Наталия ХРИСТОВА**

ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО

Джузепе Унгарети е роден на 8 февруари 1888 г. в гр. Александрия, Египет, тогава италианска колония. В юношеството си се увлича по Ницше, Маларме, Рембо и Бодлер. През 1912 г. заминава за Франция с идеята да учи право в Париж. Там посещава литературните кафенета и става приятел с Аполинер, Брак и младия Пикасо. 1914 г. се връща в Италия и се установява в Милано, където пише първите си стихове. 1915 г. е мобилизиран и изпратен на фронта. 1920 г. се установява в Рим. Премията *“Гондوليере”*, присъдена му през 1932 г. във Венеция, е първото официално признание на поетичния му талант. 1933 г. излиза стихосбирката му “Чувство за време”, последвана от поетичните сборници “Болка”, “Обето-

ваната земя” “Вик”, “Пейзажи”, “Диалог”, “Смъртта на сезоните”. През 1969 г. излиза “Всички стихове”, книга претърпяла до 1998 г. над 20 издания. Също така пише проза: “Беднякът и градът”, издава пътеписа “Пустинята и след това” и др. Превежда на италиански Шекспир, Блейк, Пърс, Есенин, Гонгора, Маларме, Расин, бразилски поети. През 1962 г. е избран за председател на Европейския съюз на писателите. Носител е на редица престижни национални и международни награди. По случай осемдесетата му годишнина президентът на Италия Алдо Моро му оказва специални почести, на тържеството присъстват и поетите Салваторе Куазимодо и Еудженио Монтале. Умира на 2 юни 1970 г.

Из „ОБЕТОВАНА ЗЕМЯ“

Финални хорали

6. Ако пътуването продължаваше в безкрайността, нямаше да трае само един миг, а смъртта вече е тук, изпреварила всичко.

Един прекъснат миг,
толкова е дълъг земният живот.

Ако прекъсне на върха на някой Синай
законът се подновява за този, който остава,
и започва отново да затвърждава илюзията.

Из „СЪОГУВАНЕ“

Поезията това са
светът човечеството
собственият ти живот
разцъфнали от думите
светлото очарование
от една опияняваща ферментация

Когато намирам
в тишината си
една дума
тя зейва в живота ми
като пропад

КАНДИДАТСТУДЕНТСКИ БИСЕРИ ОТ ИЗПИТА ПО ГЕОГРАФИЯ

Туризмът в България е почивка и отдиш, съсредоточен върху капризите на един човек.

Първата масова проява на туризма у нас е организираното от Гео Милев изкачване на връх Ботев.

Турист е всеки човек който липсва 24 часа от местоживенето си.

Туризмът това е дейност, извършваща се от едно или повече лица с различна цел.

Думата туризъм произлиза от "тур" (от турски) и означава разходка.

Туризмът бива два вида - андронален и аморален. Андронален е когато туристите напускат своето местоживене.

До 1990 туризмът е бил държавна собственост.

Туризмът представлява преместването на индивида от едно място на друго.

Туризмът в България е един от неразрешимите проблеми в страната ни и до днес.

Терминът туризъм произлиза от френската дума "Тур", който означава обединяване.

България е междуконтинентална държава и това помага много за развитието на туризма независимо от какъв вид е той - дали стопански или икономически.

Стопанският туризъм на България включва отглеждането и тяхното развитие на много растителни продукти и животински видове.

Една от най-посещавани-

те пещери е Ягодинската, която се обитава не само от българи, но и от много чужденци от различни държави.

Дано в бъдеще да се по-добри нашата туристическа мрежа към още по-добро, както останалите европейски държави по света.

Туризмът в България започва, когато Алеко Константинов разхожда войските си из върховете на Шипка и Ботев из красивите планини и разбира, че България притежава много красиви забележителности.

Манастирите в България привличат много туристи. Такива са Рожеки, Бачковски, Рилски, Капиновски, КАЛИФОРНИЙСКИ.

Съществуват два вида спортен туризъм - активен и пасивен.

Леко влияещ на туризма в България е животинският свят като се спомене развитието на конния спорт и привлекателните животни, които карат туристите да изпитват голяма удоволствие.

Измерванията показват, че през 1996 г. започват внезапни увеличения на туристите.

През 2004 г. в България са преброени 500 хил. легла.

За развитието на туризма трябва да сме благодарни на: географското положение, релефа, природното разнообразие.

Чуждестранните туристи у нас са предимно от балканските страни, както и от на-

шите съседни държави.

Животинският свят на България е представен от разнообразни насекоми и декоративни животни.

Планинският туризъм в България започва през октомври и свършва в края на март.

По римско време обект на туризъм са градовете Никопол и Неструм.

...амфитеатралния театър край гр. Пловдив и др.

Алеко Константинов изгражда първото българско акционерно дружество.

Най-посещавани са горските пътеки, останали от римско време.

Началото на туризма се счита, когато Алеко Константинов извежда от България 300 души.

Туристическата база на България, хотели, ресторанти, къмпинги, е дълга 40 хил. кв. км.

По Черноморието най-посещавани курорти са: Китен, Приморско, Крайморско ...

Туризмът в България се отличава със следните особености - той не е наукоемък, енергоемък или трудоемък отрасъл.

Туризмът е трудоемък отрасъл, но не е зависим от научно-техническия прогрес.

За развитието на туризма е необходимо присъствието на климат.

Туризмът повлиява и на занаятчийството, той възражда стари български занаяти, които правят сувенири за туристите.

Думата туризъм има двояко значение.

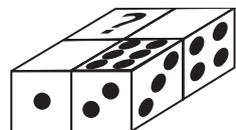
Туризмът е удоволствие най-вече за богатите.

Бисерите събра

ст. ас. Дилиян АНГЕЛОВ

ЗАДАЧИ. ГЛАВОБЪЛЪСКАНИЦИ

1. Във всеки зар сумата от числата на две срещуположни стени е винаги 7. Четири зара са долепени така, че на общите стени има еднакви числа. Което число трябва да стои горе вляво?

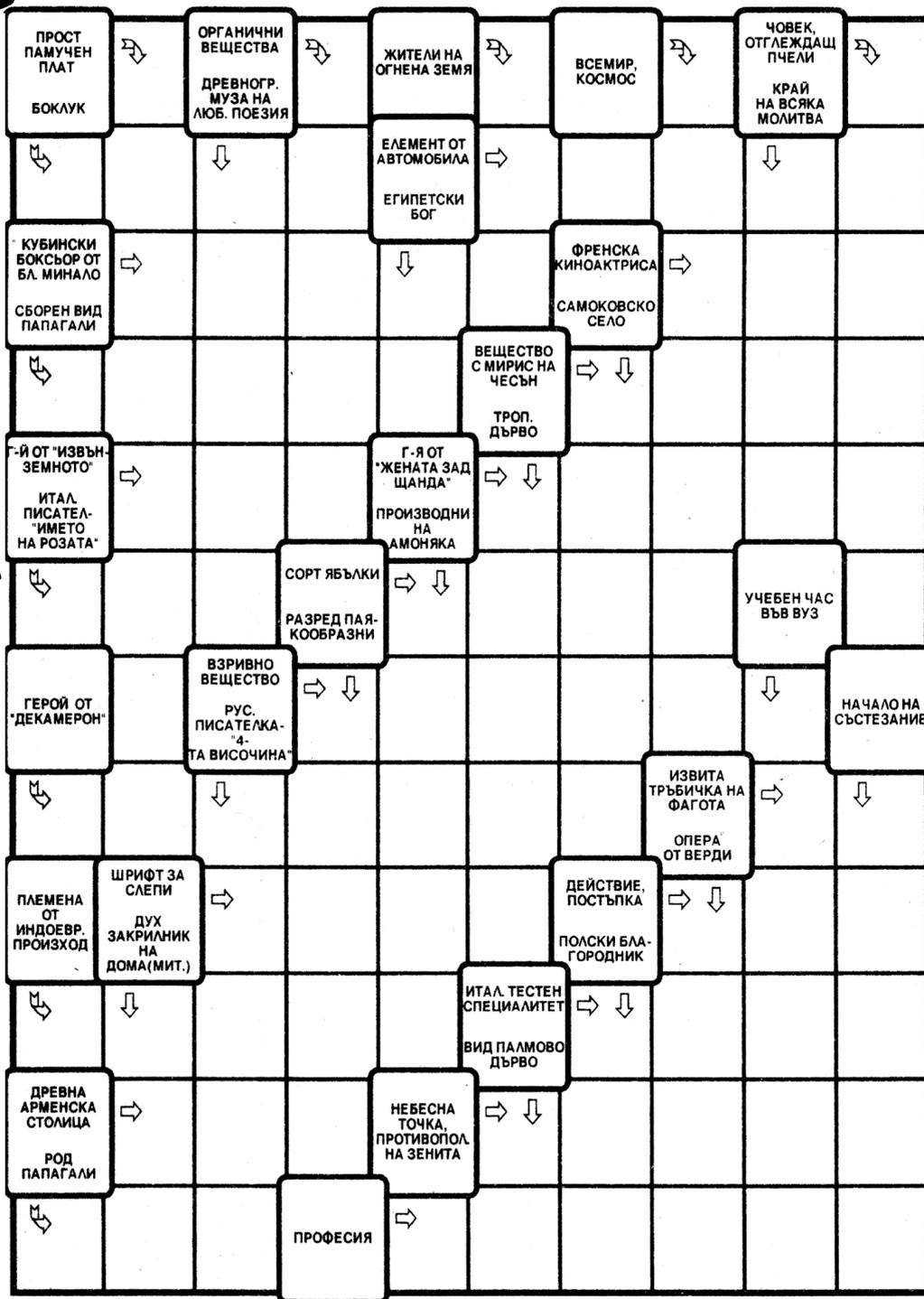
2. Коварни въпроси.

а) **"Нулев" разход на гориво.** Три последователни подобрения намалили разхода на гориво на един двигател съответно с 25%, 30% и 45%. Означава ли това, че в края разходът е 0?

б) **Заплатата на учител** е увеличена в края на три последователни години съответно с 25%, 30% и 45%. С колко процента е увеличена заплатата общо?

Подготвил:
доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ

КРЪСТОСЛОВИЦА

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

ТИЛЪО ТИЛЕВ – ГЛАВЕН РЕДАКТОР, ДОЦ. Д-Р ВЛАДИМИР ЯНЕВ, ДОЦ. Д-Р ЖОРЖЕТА ЧОЛАКОВА,
 СТЕФАН СТОЯНОВ – ФОТОГРАФ, ГЛ. АС. ЕВЕЛИНА ДАСКАЛОВА, ГЛ. АС. Д-Р ИВАН ПОПОВ, ДОЦ. Д-Р ЛЮБА ПОПОВА,
 ГЛ. АС. ОГНЯН КОЙЧЕВ, ДОЦ. Д-Р СНЕЖАНА МАГАЕВА

АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА: Пловдив, 4000, ул. „Цар Асен“ №24, тел.: 261 477

ПРИЕМНО ВРЕМЕ: всеки ден от 10.00 до 14.00 часа

ВЕСТНИКА МОЖЕ ДА НАМЕРИТЕ В ИНТЕРНЕТ НА АДРЕС: www.pu.uni-plovdiv.bg:8080/, www.fmi-plovdiv.org

Електронният вариант се прави от СТЕФАН ДЖУКЕЛОВ

Текстове и мнения изпращайте на e-mail: vestnik@pu.acad.bg; vestnik_pu@abv.bg